

KANSALLINEN
KOULUTUKSEN
ARVIOINTIKESKUS

OPINTO-OHJAUKSEN UUSIA MUOTOJA KOSKEVA ARVIOINTI

Hankesuunnitelma 20.12.2022

Kati Jokio | Siru Myllykoski-Laine | Jani Goman | Päivi Kamppi |
Niina Rumpu |

Sisällys

1 Johdanto	3
2 Arvioinnin tausta.....	5
2.1 Oppivelvollisuuden laajentamisen koulutuspoliittinen tausta	5
2.2 Arviointihankkeen kannalta keskeiset oppivelvollisuuteen ja opinto-ohjaukseen liittyvät velvoitteet ja oppivelvollisuuden laajenemisesta aiheutuneet muutokset	6
2.2.1 Oppivelvollinen ja huoltaja	8
2.2.2 Perusopetus	8
2.2.3 Valmentava koulutus	9
2.2.4 Toisen asteen ammatillinen koulutus sekä lukiokoulutus	11
2.2.5 Aikuisten perusopetus	12
2.2.6 Vapaa sivistystyö.....	13
2.2.7 Asuinkunta	14
2.2.8 Oppilas- ja opiskelijahuolto.....	15
2.3 Keskeiset käsitteet ja arvioinnin teemat.....	16
2.3.1 Opinto-ohjaus	16
2.3.2 Opintojen edistyminen ja hyvinvointi.....	17
2.3.3 Siirtymävaiheet	18
2.4 Ohjausta käsittelevät Karvin aikaisemmat ja käynnissä olevat arvioinnit.....	19
2.5 Arviointihankkeen kuulemistilaisuudet	21
3 Arvioinnin tehtävä ja tavoitteet	24
3.1 Arviointikohteet ja -kysymykset.....	24
3.2 Karvin painopistekohtaisen tiedon tuottaminen.....	26
4 Arviointiaineisto, sen hankinta ja analysointi	28
5 Arviointihankkeen organisointi ja aikataulu	30
6 Viestintä ja tiedottaminen arviointihankkeen eri vaiheissa	33
7 Arviointihankkeen riskienhallinta ja laadunvarmistus	34
8 Henkilötietojen käsittely arviointihankkeessa	36
Lähteet	38

1 Johdanto

Koulutuspoliittisena tavoitteena on viime vuosina ollut nostaa koulutus- ja osaamistasoa kaikilla koulutusasteilla, kaventaa oppimiseroja ja lisätä koulutuksellista tasa-arvoa (Valtioneuvosto 2019, 164). Yhdeksi keinoksi näihin tavoitteisiin pääsemiseksi on esitetty, että jokainen peruskoulun päättävä suorittaa toisen asteen koulutuksen. Laki laajennetusta oppivelvollisuudesta ja lain säännökset koskien toisen asteen koulutukseen hakeutumiselvoitetta tulivat voimaan vuonna 2021. Oppivelvollisuus uudistuksen myötä oppivelvollisuus päättyy, kun nuori täyttää 18 vuotta tai kun hän tätä ennen suorittaa toisen asteen tutkinnon.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle oppivelvollisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 173/2020 vp) nostetaan esiin erityisesti ohjauksen vahvistaminen ja toisen asteen valmistavien koulutusten ja nivelvaiheen ohjauksen kehittäminen. Lisäksi opetuksen ja koulutuksen järjestäjille sekä oppivelvollisen asuinkunnalle muodostuu oppivelvollisen ohjaus- ja valvontavastuita erityisesti koulutukseen hakeutumisvaiheessa ja mahdollisissa keskeyttämistilanteissa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö seuraa oppivelvollisuuden laajentamisen toimeenpanoa vuosina 2021–2024. Seurantakohteina ovat muun muassa opinto-ohjaus ja koulutukseen kiinnittyminen sekä oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvointiin liittyviä teemoja (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021a). Näitä seurantakohteita koskeva arviointihanke sisällytettiin Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) vuosien 2020–2023 arviointisuunnitelmaan (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2022a).

Karvin vuosina 2022–2024 toteuttama arviointihanke tarkastelee oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyviä opinto-ohjauksen uusia ja vahvistettuja muotoja. Arvioinnin kohteena ovat:

- opinto-ohjauksen kokonaisuuden toteutuminen, oppivelvollisuuden laajentumisen tavoitteiden toteutuminen ja niiden vaikutukset
- toisen asteen tutkinnon suorittamisen tukeminen ja siihen suunnatut resurssit
- ohjaus opintoihin ja opinnoissa pysymiseen, siirtymät muihin opintoihin, tutkinnon suorittamisaste, keskeyttämisen ehkäisy ja jälkiohjaus
- yhteistyö ja jatkumot ohjauksessa

- opetuksen ja koulutuksen järjestäjien ohjausta koskevat suunnitelmat sekä niiden toimivuus käytännön työn tukena
- ohjauksen ja valvonnan toteutuminen kunnissa

Arvioinnin tavoitteena on nostaa esiin hyviä käytäntöjä, jotka tukevat oppivelvollisuuden suorittamista ja edistävät opiskelijoiden hyvinvointia. Arvioinnilla tuotetaan suosituksia opinto-ohjauksen kehittämiseksi. Arviointi tuottaa tietoa Karvin painopisteisiin *koulutusjärjestelmän toimivuuden lisääminen ja yhdenvertaisuuden edistäminen*.

2 Arvioinnin tausta

Tässä luvussa tarkastellaan oppivelvollisuuden laajentamisen koulutuspoliittista taustaa, oppivelvollisuuden suorittamista oppivelvollisuuden laajentamisen tultua voimaan, oppivelvollisuuden laajentamisen vaikutuksia opinto-ohjauksen toteuttamiseen, arvioinnin kannalta keskeisiä käsitteitä, ohjausta käsitteleviä Karvin aikaisempia ja käynnissä olevia arviointeja sekä yhteyksiä muihin meneillään oleviin hankkeisiin. Lisäksi luvussa kuvataan arviointihankkeen alkuvaiheessa sidosryhmille toteutetuissa kuulemistilaisuuksissa nousseita keskeisimpiä näkökulmia.

2.1 Oppivelvollisuuden laajentamisen koulutuspoliittinen tausta

Laajennettua oppivelvollisuutta koskeva laki tuli voimaan 1.8.2021. Toisen asteen koulutukseen haikutumisvelvoitetta koskevat lain säännökset tulivat voimaan jo 1.1.2021. Siten oppivelvollisuuslakia sovellettiin ensimmäisen kerran niihin oppivelvollisiin, jotka keväällä 2021 olivat perusopetuksen 9. luokalla. Lakimuutoksen myötä oppivelvollisuus päättyy, kun nuori täyttää 18 vuotta tai kun hän tätä ennen suorittaa toisen asteen tutkinnon (ylioppilastutkinto tai ammatillinen tutkinto). (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020a.)

Hallituksen esityksen tavoitteena on ollut suomalaisten koulutus- ja osaamistason nostaminen (HE 173/2020 vp). Tähän liittyy tavoite siitä, että jokainen peruskoulun päättävä suorittaa myös toisen asteen koulutuksen, sillä se on tunnustettu vähimmäisvaatimukseksi työllistymisen ja yhteiskuntaan osallistumisen näkökulmista. Hallituksen esityksessä korostetaan yhdenvertaisten koulutusmahdollisuuksien sekä opintoihin saatavan tuen tärkeyttä. Esityksen mukaan oppivelvollisuuden laajentamisessa on huomioitu nivelvaiheen koulutusten uudistaminen, riittävän ja laadukkaan ohjauksen turvaaminen, sekä nuorten oppimisvalmiuksien kehittymisen tukeminen. Tässä työssä nivelvaiheen yhteistyön on oltava entistä tiiviimpää ja nuoria tulee tukea siirtymään perusopetuksen jälkeen ensisijaisesti tutkintoon johtavaan koulutukseen tai muuhun oppivelvollisuuden piiriin kuuluvaan koulutukseen. Tämän yhteydessä korostetaan nuorten perusosaamisen merkitystä sekä riittävää ja laadukasta opinto-ohjausta. Myös opintojen edistymistä ja tutkinnon loppuun suorittamista tulee

tukea. Lisäksi esityksessä korostetaan nuorten yksilöllisten opintopolkujen tukemista. (HE 173/2020 vp, 81–82.)

Oppivelvollisuuslain (HE 173/2020 vp, 11) taustalla vaikuttavat myös kansainväliset sopimukset kuten YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (SopS 60/1991), Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 6/1976, TSS-sopimus) sekä Unescon yleissopimus syrjinnän vastustamiseksi opetuksen alalla (SopS 59/71). Näissä sopimuksissa on määräyksiä esimerkiksi toisen asteen koulutuksen saavutettavuuden varmistamisesta, ohjauksesta koulutukseen hakeutumisessa sekä koulunkäynnin keskeyttämisen vähentämisestä. Lisäksi lakiesityksen taustassa (HE 173/2020 vp, 12) tuodaan esiin Euroopan neuvoston uudistetun peruskirjan (80/2002) 9 artikla, joka koskee kaikkien, myös vammaisten oikeutta ammatinvalinnanohjaukseen. Esityksessä viitataan myös vammaisten henkilöiden oikeuksista tehtyyn oikeudellisesti sitovaan yleissopimukseen (SopS 27/2016, vammaisyleissopimus), jossa muun muassa tunnustetaan vammaisten henkilöiden oikeus koulutukseen, syrjimättä ja yhdenvertaisin mahdollisuuksin. Hallituksen esityksessä (HE 173/2020, 116) todetaan, että vammaisten nuorten opinto-ohjaukseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Erityisesti ensimmäisen nivelvaiheen siirtymään tulee panostaa.

2.2 Arviointihankkeen kannalta keskeiset oppivelvollisuuteen ja opinto-ohjaukseen liittyvät velvoitteet ja oppivelvollisuuden laajenemisesta aiheutuneet muutokset

Tässä luvussa kuvataan keskeisimpiä oppivelvollisuuden laajenemisesta aiheutuvia velvoitteita eri koulutusasteilla. Velvoitteet on koostettu seuraavien lakien pohjalta: oppivelvollisuuslaki (1214/2020), perusopetuslaki (628/1998), laki tutkintoon valmentavasta koulutuksesta (1215/2020), laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017), lukiolaki (714/2018), laki vapaasta sivistystyöstä (632/1998) sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013). Lisäksi muutoksia on tarkasteltu hallituksen esityksen oppivelvollisuuden laajentamiseksi pohjalta (HE 173/2020 vp).

Oppivelvollisuuslaki tuli voimaan uutena lakina, jossa on säädetty oppivelvollisuuden tavoitteista, oppivelvollisuuden alkamisesta ja päättymisestä, oppivelvollisuuden suorittamisesta ja siihen liittyvistä ohjaus- ja valvontavastuista (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020). Ohjaus- ja valvontavastuiden osalta oppivelvollisuuslaissa on keskeistä, että yhden tahon ohjaus- ja valvontavastuu päättyy vasta silloin kun toisen tahon ohjaus- ja valvontavastuu alkaa.

Oppivelvollisuuslain mukaan perusopetuksen jälkeistä oppivelvollisuutta on mahdollisuus suorittaa seuraavissa koulutuksissa (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020, 4 §; Oppivelvollisuuslaki 1214/2020, 5 §):

- Lukiolaissa (714/2018) tarkoitettua lukiokoulutuksen oppimäärää. Oppivelvollinen voi suorittaa myös ylioppilastutkinnosta annetussa laissa tarkoitettua ylioppilastutkintoa
- Ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua ammatillista perustutkintoa tai ammattitutkintoa
- Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetussa koulutuksessa (TUVA) (31.7.2022 saakka perusopetuksen lisäopetus, lukiokoulutukseen valmistava koulutus, ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus)
- Ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetussa työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa (TELMA)
- Kansanopistossa järjestettävässä koulutuksessa enintään yhden vuoden ajan, vaikeasti vammaisille järjestettävässä koulutuksessa kuitenkin kyseisen koulutuksen keston ajan (oppivelvollisille suunnatut koulutukset)
- Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetussa laissa (252/2010) tarkoitetussa saamen kielen ja kulttuurin vähintään lukukauden pituisessa koulutuksessa, jos oppivelvollinen on saamelainen
- Perusopetuslain 46 §:ssä tarkoitetussa aikuisten perusopetuksessa tai vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa tarkoitetussa koulutuksessa siten kuin jäljempänä 5 §:ssä säädetään
- Oppivelvollisen katsotaan suorittavan oppivelvollisuuttaan myös, jos hän opiskelee laissa tarkoitettua koulutusta vastaavassa koulutuksessa Ahvenanmaalla tai ulkomailla
- Oppivelvollinen, joka ei ole suorittanut perusopetuksen oppimäärää lukuvuoden päättyessä sinä kalenterivuonna, jona hän täyttää 17 vuotta, voi suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla perusopetukseen tai muuhun [oppivelvollisuuslain] 4 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen
- Oppivelvollinen, joka on suorittanut perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa tarkoitetun perusopetuksen ja jolta puuttuu perusopetuksen jälkeisen koulutuksen suorittamiseksi riittävä suomen tai ruotsin kielen taito, voi suorittaa oppivelvollisuutta kansanopistossa järjestettävässä sellaisessa koulutuksessa, jossa noudatetaan kotoutumisen edistämistä annetun lain (1386/2010) 20 §:n 2 momentissa tarkoitettuja aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteita tai Opetushallituksen laatimaa maahanmuuttajille tarkoitettua koulutuksen opetussuunnitelmasuosittelusta.

Elokuussa 2022 oppivelvollisuuslakia tarkennettiin hallituksen esityksen pohjalta niin, että niiden 17-vuotiaiden, joilla perusopetuksen oppimäärä on suorittamatta, on mahdollisuus suorittaa perusopetus loppuun lasten perusopetuksessa (HE 54/2022 vp).

2.2.1 Oppivelvollinen ja huoltaja

Uuden oppivelvollisuuslain (1214/2020, 9 §) myötä huoltajalla on valvontavastuu siitä, että oppivelvollisuus tulee suoritettua. Huoltajalla oli valvontavastuu myös aiemmin, mutta säädös on nyt siirretty perusopetuslaista oppivelvollisuuslakiin. Oppivelvollisella itsellään on oppivelvollisuuslain myötä hakeutumisvelvollisuus (1214/2020, 10 §) perusopetuksen päättymisen jälkeen toisen asteen koulutukseen, joka toteutuu hakeutumalla joko tutkintotavoitteiseen koulutukseen tai perusopetuksen jälkeiseen nivelvaiheen koulutukseen. Hakeutumisvelvollisuus jatkuu, jos oppivelvollinen jää ilman opiskelupaikkaa tai keskeyttää aloittamansa opinnot. Oppivelvollisuus on mahdollista keskeyttää vain oppivelvollisen tai hänen huoltajansa hakemuksen perusteella (1214/2020, 7 §). Oppivelvollisuuden suorittaminen keskeytetään lähtökohtaisesti aina määräajaksi, joka perustuu oppivelvollisuuden suorittamisen estävän olosuhteen keston. Oppivelvollisella on oikeus keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen toistaiseksi, jos oppivelvollisuuden suorittamisen estävä sairaus tai vamma on luonteeltaan pysyvä.

2.2.2 Perusopetus

Oppivelvollisuuden laajentamisessa perusopetuslakiin lisättiin säädös oppilaan oikeudesta saada oppilaanohjausta. Lisäksi säädettiin opetuksen järjestäjän uudesta velvollisuudesta *antaa tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta* sitä tarvitseville 8. ja 9. vuosiluokkien oppilaille. (Perusopetuslaki 628/1998, 11 a §.)

Perusopetuslain (628/1998, 11 a §) mukaan:

Tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta annetaan oppilaille, jotka tarvitsevat tukea perusopetuksen jälkeisiin opintoihin hakeutumiseen. Oppilaalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaisen oppilaanohjauksen lisäksi tarpeidensa mukaista henkilökohtaista ja muuta oppilaanohjausta. Lisäksi oppilaan kanssa laaditaan henkilökohtainen jatko-opintosuunnitelma.

Oppivelvollisuuslain (1214/2020, 11 §) mukaan:

Oppivelvollisella on oikeus saada riittävästi oppilaanohjausta tai opinto-ohjausta sekä muuta ohjausta perusopetuksen jälkeisten opintojen hakeutumisvelvoitteidensa täyttämiseksi. Perusopetuksen järjestäjällä on velvollisuus ohjata ja valvoa, että oppivelvollinen hakeutuu perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen. Perusopetuksen järjestäjän tulee tarkistaa, onko oppivelvollinen saanut opiskelupaikan ja, onko hän aloittanut koulutuksessa. Jos oppivelvollinen ei hakeudu toisen asteen koulutukseen tai ei ole saanut opiskelupaikkaa hakemissaan koulutuksissa, päättyy perusopetuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu opetus- ja kulttuuriministeriön vuosittain päättämänä ajankohtana elokuun loppupuolella. Tämän ajankohdan jälkeen perusopetuksen järjestäjän on ilmoitettava oppivelvollisen asuinkunnalle ilman opiskelupaikkaa olevista oppivelvollisista nuorista, joiden osalta ohjaus- ja valvontavastuu siirtyy asuinkunnalle.

Opetuksen järjestäjällä on myös vastuu oppilaan opintojen edistymisen seuraamisesta ja luvattomista poissaoloista ilmoittamisesta oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle (Perusopetuslaki 26 §).

2.2.3 Valmentava koulutus

Uuden tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaiset koulutukset ovat alkaneet 1.8.2022. Entiset valmentavat ja valmistavat koulutukset (perusopetuksen lisäopetus, ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus, lukiokoulutuksen valmistava koulutus) yhdistyivät yhdeksi kokonaisuudeksi eli *tutkintokoulutukseen valmentavaksi koulutukseksi* (TUVA-koulutukseksi). Verrattuna aiempiin koulutusmuotoihin TUVA-koulutusta aloittaessaan nuoren ei tarvitse vielä tietää, jatkaako hän ammatilliseen koulutukseen vai lukioon (HE 173/2020, 112). Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus (TELMA) säilyy jatkossakin omana koulutuskokonaisuutenaan. Hallituksen esityksen (HE 173/2020, 82) mukaan muutoksen tavoitteena on toteuttaa laadukasta ohjausta, ja lisäohjausta tarjotaan myös valmentavan koulutuksen opiskelijoille (HE 173/2020, 82, 89). Oppivelvollisuuden laajentamisen myötä opinto-ohjaukseen on tullut myös seuraavanlaiset muutokset:

Koko TUVA-koulutusta ei ole välttämätöntä käydä, jos opiskelijalla on jo aiemmin valmiudet siirtyä toiselle asteelle. TUVA-koulutuksessa opiskelijalla on mahdollisuus korottaa perusopetuksen päättötodistuksen arvosanoja. Sekä TUVA- että TELMA-koulutuksissa (HE 173/2020, 112) opiskelija voi suorittaa opintoja perustutkinnoissa, ja osallistua työelämäjaksoihin.

TELMA-koulutus ei saa olla este opiskelijan siirtymiselle perustutkintokoulutukseen (HE 173/2020, 37). Opinto-ohjauksella on siis tuettava myös TELMA-opiskelijoiden oikeus valita opintokokonaisuuksia ammatillisista perustutkinnoista.

Oppivelvollinen voi myös vaihtoehtoisesti osallistua muuhun tarkoituksenmukaiseen koulutukseen, kuten valmentavaan koulutukseen, jos oppivelvollisella katsotaan olevan siihen riittävät valmiudet perusopetuksen oppimäärän puuttumisesta huolimatta (Laki tutkintokoulutukseen valmistavasta koulutuksesta 1215/2020, 8 §).

Mikäli oppivelvollisuusikäinen henkilö ei saa yhteishaussa opiskelupaikkaa, tai hänen toisen asteen opintonsa keskeytyvät ennen oppivelvollisuusiän päättymistä, tulee hänelle osoittaa opiskelupaikka valmentavassa koulutuksessa (HE 173/2020, 84).

2.2.4 Toisen asteen ammatillinen koulutus sekä lukiokoulutus

Toisen asteen koulutuksessa oppivelvollisuuden myötä merkittävä muutos oli maksuton koulutus 20-vuotiaaksi asti (HE 173/2020 vp, 84–85, Oppivelvollisuuslaki 1214/2020, 16§). Opinto-ohjaukseen liittyen merkittävin muutos on kuitenkin ollut opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämä erillisrahoitus lisäohjauksen toteuttamiseen toisella asteella (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020b).

Lisäohjauksen antaminen toisen asteen opinnoissa ei ole lakisääteistä, mutta siihen on suunnattu pysyvää erillisrahoitusta, joka ohjaa lisäohjauksen toteuttamiseen. Lisäksi oppivelvollisten, keskeyttämisen alusten opiskelijoiden lisäohjaukseen viitataan Hallituksen esityksessä HE 173/2020 vp, 89, 92.

Opinto-ohjaus on jatkumo, joka kulkee läpi kouluasteiden. Toisen asteen koulutuksen aikana opinto-ohjausta annetaan koko koulutuksen ajan. Tämän lisäksi opiskelijan tulee saada uraohjausta ennakoivasti koko opintojen ajan ja tehostetusti opintojen päättövaiheessa. (HE 173/2020, 52–53).

Myös määräaikaisen koulusta erottamisen aikana oppivelvollisella on oikeus saada sellaista opetusta ja ohjausta, joka mahdollistaa opintojen etenemisen suunnitelman mukaisesti (oppivelvollisuuslaki 1214/2020, 8 §).

Oppivelvollisuus on mahdollista keskeyttää määräajaksi oppivelvollisuuslain 7 §:ssä määritellyistä hyväksytyistä syistä. Keskeyttämisestä päättää opetuksen tai koulutuksen järjestäjä tai oppivelvollisen asuinkunta, jos nuorella ei ole opiskelupaikkaa. Mikäli opiskelija itse haluaa erota oppilaitoksesta, on huolehdittava, että opiskelijalla on uusi opiskelupaikka (HE 173/2020, 52). Koulutuksen järjestäjän on velvollinen ilmoitettava oppivelvollisuusikäisen opiskelijan koulutuksen keskeyttämisestä tai sen uhasta opiskelijalle itselleen, tämän huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle sekä opiskelijan asuinkunnassa osoitetulle, oppivelvollisuuden toteutumista valvovalle taholle (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020, 12 §).

Koulutuksen järjestäjillä on jatko-ohjausvelvollisuus koulutuksen päättyessä ns. toisessa nivelvaiheessa. Jatko-ohjausvelvollisuus kestää yhden vuoden toisen asteen koulutuksen päättymisen jälkeen. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, 61 §, Lukiolaki 714/2018, 25 §; HE 173/2020, 43).

2.2.5 Aikuisten perusopetus

Aikuisten perusopetuksesta säädetään perusopetuslain 628/1998 46 §:ssä. Lakia muutettiin oppivelvollisuuden laajentamisen myötä. Myös aikuisten perusopetuksessa opiskeleville oppivelvollisuusikäisille koulutuksen tulee olla maksutonta. Opiskelijalle tehdään koulutukseen siirtyessä lähtötason kartoitus, ja opiskelusuunnitelma laaditaan henkilökohtaiseksi. Opinto-ohjauksen näkökulmasta laki määrää myös seuraavaa:

Sekä koulutuksen alku- että päättövaiheessa opiskelijalle tulee antaa opinto- ja työelämätaitojen ohjausta.

Aikuisten perusopetusta toteuttavien tahojen tulee raportoida valtakunnallisiin tietovarantoihin (oppivelvollisten seuranta VALPAS-tietokantaan, opiskeluoikeuksien rekisteröinti KOSKI-tietokantaan). Aikuisten perusopetuksessa opiskelevien koulutuksen keskeytymisestä on ilmoitettava opiskelijan asuinkunnalle, mikäli tämä kuuluu oppivelvollisuuden piiriin.

Koulutuksen järjestäjän tulee toimia verkostoyhteistyössä alueen ammatillisen koulutuksen sekä muiden koulutuksen järjestäjien kanssa.

Opiskelijaa koskevien tietojen siirto tulee tapahtua välittömästi toisen koulutuksenjärjestäjän koulutukseen siirryttäessä.

2.2.6 Vapaa sivistystyö

Lakiin vapaasta sivistystyöstä 632/1998 lisättiin lakimuutoksessa (1219/2020) 7a luku, joka keskittyy *oppivelvollisille suunnattuun koulutukseen*. Koulutuksen tavoitteena on lisätä opiskelijoiden elämänhallinta- ja itsensä kehittämisen taitoja. Vapaan sivistystyön oppivelvollisuuden piiriin kuuluvien opiskelijoiden koulutuksen tulee olla muiden oppivelvollisuutta toteuttavien koulutusten mukaisesti maksutonta. Tarkemmin lain vapaasta sivistystyöstä 632/1998 mukaan todetaan seuraavasti:

Oppivelvollisille suunnattu koulutus ja sen laajuus tulee määritellä toteutussuunnitelmassa, ja se on kuvattava ja arvioitava osaamisperustaisesti. Opiskelun kesto on enintään yksi vuosi pl. TELMA-koulutukseen osallistuvat opiskelijat, jolloin kesto on enintään kolme vuotta.

Opiskelijoille on laadittava henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, jonne kirjataan opiskelijan ohjaus- ja tukitarpeet opintojensa aikana.

Vapaata sivistystyötä toteuttavien tulee raportoida kansallisiin tietovarantoihin (oppivelvollisten seuranta VALPAS-tietokantaan, opiskeluoikeuksien rekisteröinti KOSKI-tietokantaan). Vapaan sivistystyön oppivelvollisille suunnatuissa koulutuksissa opiskelevien koulutuksen keskeyttämisestä on ilmoitettava opiskelijan asuinkunnalle, mikäli tämä kuuluu oppivelvollisuuden piiriin.

2.2.7 Asuinkunta

Oppivelvollisuuden laajentamisen myötä kunnille tuli uusia oppivelvollisuuden suorittamiseen liittyviä ohjaus- ja valvontavastuita. Oppivelvollisuuslain (1214/2020) 14 §:n ja 15 §:n mukaan:

Asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu alkaa, kun oppivelvollisen asuinkunnalle on tehty tässä laissa tarkoitettu ilmoitus oppivelvollisesta. Asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu päättyy, kun oppivelvollinen on aloittanut 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa.

Lisäksi oppivelvollisen asuinkunnan tulee ohjata ja valvoa oppivelvollisuuden suorittamista, ellei ohjausta ja valvontaa ole säädetty muun toimijan tehtäväksi.

Asuinkunnan tehtävänä on ohjata oppivelvollista hakeutumaan 4 §:ssä tarkoitettuun hänelle soveltuvaan koulutukseen ja tarvittaessa muiden tarkoituksenmukaisten palveluiden piiriin.

Oppivelvollisen tilanne ja tuen tarve selvitetään yhdessä oppivelvollisen ja tämän huoltajan tai muun laillisen edustajan kanssa.

Asuinkunnan tehtävänä on kahden kuukauden kuluttua ohjaus- ja valvontavastuun alkamisesta osoittaa oppivelvolliselle opiskelupaikka tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa, jos oppivelvollinen ei ole aloittanut 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa.

Soveltuvan opiskelupaikan osoittamisessa on otettava huomioon alueen koulutustarjonta, oppivelvollisen kodin ja oppilaitoksen välinen etäisyys ja kulkuyhteydet, erityisen tuen tai vaativan erityisen tuen tarve sekä oppivelvollisen henkilökohtaiset toiveet.

Oppivelvollista ja hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaansa sekä koulutuksen järjestäjää, jonka opiskelijaksi oppivelvollinen ollaan osoittamassa, on kuultava ennen asian ratkaisemista.

Vaikka 17 vuotta täyttäneet voivat suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla aikuisten perusopetukseen, kunnilla ei ole kuitenkaan velvollisuutta järjestää aikuisten perusopetusta (HE 173/2020 vp, 119).

2.2.8 Oppilas- ja opiskelijahuolto

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (30.12.2013/1287) säädetään perusopetusta, lukiokoulutusta, ammatillista koulutusta, tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta sekä vapaan sivistystyön oppivelvollisuuskoulutusta suorittavien oikeudesta oppilas- ja opiskelijahuoltoon. Oppilas- ja opiskelijahuollolla (30.12.2013/1287, 3 §) tarkoitetaan ”opiskelijan [ja oppilaan] hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa oppilaitosyhteisössä.” Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (30.12.2013/1287 2 §) tarkoituksena on:

1. edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia sekä osallisuutta ja ehkäistä ongelmien syntymistä
2. edistää oppilaitosyhteisön ja opiskeluympäristön hyvinvointia, terveellisyttä ja turvallisuutta, esteettömyyttä, yhteisöllistä toimintaa sekä kodin ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä
3. turvata varhainen tuki sitä tarvitseville
4. turvata opiskelijoiden tarvitsemien opiskeluhoitopalvelujen yhdenvertainen saatavuus ja laatu
5. vahvistaa opiskeluhoillon toteuttamista ja johtamista toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena yhteistyönä

2.3 Keskeiset käsitteet ja arvioinnin teemat

2.3.1 Opinto-ohjaus

Tässä luvussa määritellään lyhyesti opinto-ohjauksen käsitettä perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2014a), lukion opetussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2019) ja Opetushallituksen ammatillisessa koulutuksessa opinto-ohjausta koskevien linjausten pohjalta (Opetushallitus 2022). Hankesuunnitelmassa käytetään pääasiassa termiä opinto-ohjaus, jonka katsotaan sisältävän myös perusopetuksessa toteuttavan oppilaanohjauksen.

Opinto-ohjauksen määrittelemistä arviointihankkeessa haastaa epäselvä eronteko opinto-ohjauksen ja ohjauksen välillä. On huomioitava, ettei edellä mainituissa perusteissa ja linjauksissakaan eroa opinto-ohjauksen ja ohjauksen välillä aina tehdä. Lukion opetussuunnitelman perusteissa esimerkiksi kuvataan erillisissä luvuissaan ohjausta sekä opinto-ohjauksen oppiainetta, mutta näiden sisällöt linkittyvät toisiinsa. Vaikka ohjaus käsitteenä onkin laajempi kuin opinto-ohjaus ja velvoittaa laajemmin oppilaitoksen henkilöitä ohjaukseen, sisältävät ne kuitenkin samoja ohjauksellisia tavoitteita. Tämän vuoksi arviointihankkeessakaan ei nähdä tarpeelliseksi tehdä tiukkoja rajanvetoja käsitteiden välille ja käsitteitä voidaan välillä käyttää rinnakkain.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014), lukion opetussuunnitelman perusteiden (2019) ja Opetushallituksen (2022) ammatillisen koulutuksen opinto-ohjausta koskevien linjausten pohjalta opinto-ohjaus käsittää seuraavanlaisia näkökulmia:

Kaikilla oppilailla ja opiskelijoilla on oikeus opinto-ohjaukseen. Opinto-ohjauksessa tulee huomioida oppilaiden ja opiskelijoiden yksilölliset tarpeet. Opinto-ohjauksessa on keskeistä, että oppilaita ja opiskelijoita tuetaan erilaisten opiskeluvalmiuksien ja elämässä tarvittavien tietojen ja taitojen oppimisessa ja kehittämisessä. Näihin liittyy erityisesti oppilaiden ja opiskelijoiden omien kiinnostusten tunnistaminen ja valmiuksien kehittymisen tukeminen, jotta he pystyvät tekemään opintoihin, tulevaisuuteen ja ylipäänsä elämään liittyviä päätöksiä. Opinto-ohjauksen merkitys korostuu eri siirtymävaiheissa. Opinto-ohjaus muodostaa jatkumon eri koulutusten ja työelämään siirtymisten välille. Opinto-ohjausta toteutetaan moniammatillisena yhteistyönä oppilaitoksissa ja eri organisaatioiden kanssa, vaikka päävastuu sen toteuttamisesta onkin opinto-ohjaajalla. Tiedottaminen ja yhteistyö huoltajien kanssa on tärkeää opinto-ohjauksessa.

2.3.2 Opintojen edistyminen ja hyvinvointi

Arviointihankkeessa yhtenä hyvinvointiin liittyvänä tekijänä tarkastellaan opintoihin kiinnittymistä. Opintoihin kiinnittymistä voidaan tukea opiskeluhyvinvoinnin kehittämisellä ja sen voidaan nähdä ennaltaehkäisevän koulutuksen keskeytymistä (Vehviläinen 2019, 69). Niittyalahti (2021) on tutkinut ammatillisten opiskelijoiden kokemuksia opintoihin kiinnittymisestä. Tulosten mukaan kiinnittymistä tukee muun muassa opiskelijan opiskeluvalmiudet ja luottamus omiin kykyihin oppijana, koettu turvallisuus ja osallisuus, perheen antama tuki opintojen aikana sekä kuuluminen opiskeluyhteisöön. Myös työssäoppiminen oli tarjonnut opiskelijoille opintoihin kiinnittymisen mahdollisuuksia (Niittyalahti 2021, 61–62). Karvin toteuttamassa arvioinnissa (Goman ym. 2020) todettiin, että osa toisen asteen ja nivelvaiheen koulutusten opiskelijoista olisi kaivannut enemmän tukea opintoihin kiinnittymisessä.

Koulutuksen keskeytymisen syitä on tarkasteltu ennen oppivelvollisuuden laajentamista. Esimerkiksi vuoden 2017 nuorten opinpolkuja selvittäneen nuorisobarometrin mukaan suurin syy tutkinnon suorittamisen keskeyttämiseen oli väärä koulutusala (Pekkarinen & Myllyniemi 2017). Valtakunnallisessa Zoomi-hankkeessa selvitettiin opinnoista eroamista ammatillisen koulutuksen järjestäjiltä kerätyllä kyselyllä (Vehviläinen 2019). Kyselyyn vastasi muun muassa opinto-ohjaajia, oppilaitoksen johtoa ja opiskeluhuoltoa edustavia henkilöitä. Myös heidän mukaansa väärä koulutusalan valinta oli yksi keskeisimmistä syistä opinnoista eroamiselle. Muita syitä olivat muun muassa opiskelukuntoisuuden lasku, elämänhallinnan ongelmat, mielenterveydelliset ongelmat, päihteiden käyttö ja oppimisvaikeudet. Raportissa tuodaankin esiin, että eroaminen johtuu usein monista yhtäaikaista erilaisista syistä (Vehviläinen 2019, 69).

Arviointihankkeessa keskeinen hyvinvointiin liittyvä näkökulma on myös yhteisöllisyyden tukeminen hyvinvoinnin edistämiseksi. Euroopan komission (2021) Koulutuksen seurantakatsauksen mukaan Covid-19 –pandemia vaikutti monin eri tavoin nuoriin, ja eniten sen vaikutuksista kärsivät ylemmän perusasteen ja toisen asteen opiskelijat (myös Metsämuuronen & Seppälä 2021). Myös Kouluterveyskyselyssä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021) todettiin, että peruskoulun viimeisten luokkien oppilaiden ja toisen asteen koulutuksen opiskelijoiden osallisuuden tunne on laskenut selvästi viime vuosina.

2.3.3 Siirtymävaiheet

Holopaisen ym. (2017, 3) mukaan siirtymä perusopetuksesta toiselle asteelle on merkityksellinen siksi, että tuolloin nuori siirtyy kaikille yhteisestä koulutuksesta yksilöllisesti valittuihin opintoihin. Myös Kosusen (2021, 160) mukaan siirtymät koulutusten välillä ovat nuoren elämässä erityisen tärkeitä aikoja. Holopainen ym. (2017, 4) esittävät, että suomalaisessa koulutusjärjestelmässä suurin osa nuorista suorittaa toisen asteen koulutuksen siirtyen sen jälkeen joko työelämään tai jatko-opintoihin.

Käsitettä ensimmäinen nivelvaihe käytetään, kun nuori siirtyy perusasteelta toiselle asteelle tai valmistavaan koulutukseen. Tässä nivelvaiheessa nuori joutuu ensimmäisen kerran tekemään koko koulutuspolkuaan koskevan valinnan, jolloin vaihtoehtojen rajaaminen vähentää riskiä keskeyttää koulutus toisella asteella (Huttunen & Pekkarinen 2016). Nuoren valintojen ja koulutuspolun löytymistä voidaan tukea perusasteella sekä oppilaan- ja uraohjauksen että nivelvaiheohjauksen keinoin. Nuorelle on erityisen tärkeää löytää hänelle itselleen sopiva, kiinnostuksen kohteita ja ammatillisia suunnitelmia tukeva koulutuspaikka. Yhteistyöverkoston hyödyntäminen koulutukseen hakeutumisen tukemisessa on keskeisessä roolissa koulutukseen hakeutuessa (Harjunpää ym. 2017, 13).

Toisen asteen koulutuksen loppuvaiheessa nuori siirtyy toiseen nivelvaiheeseen. Toisella nivelvaiheella tarkoitetaan toisen asteen opiskelijan siirtymää koulutuksesta työelämään tai jatko-opintoihin joko muuhun toisen asteen koulutukseen tai korkea-asteelle. Suora työelämäsiirtymä koskee ensisijaisesti ammatilliselta toiselta asteelta valmistuvia nuoria. Tällöin yhteistyö elinkeinoelämän kanssa on avainasemassa (Harjunpää ym. 2017, 68). Kosunen (2021, 160, 162) esittää, että lukiosta on ilmeistä tavoitella siirtymää korkeakoulutukseen, mutta todellisuudessa vuonna 2019 lukiosta valmistuneista 70 % ei jatkanut valmistumisvuonnaan tutkintoon johtavaan koulutukseen. Vaihtoehtoja koulutukseen hakeutumiselle on kuitenkin tarjolla. Suuri osa ammattikorkeakouluista Suomessa tarjoaa sujuvaa siirtymää toiselta asteelta ammattikorkeakouluopintoihin, ja tällaisia siirtymävaiheen opintoja kutsutaan joko väylä- tai siltaopinnoiksi (Tamlander & Hohenthal 2017, 5, 8).

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2014a, 445) korostetaan eri toimijoiden yhteistyön merkitystä siirtymä- ja nivelvaiheiden ohjauksessa, johon sisältyy myös tuen toteuttaminen moniammatillisessa yhteistyössä tukea tarvitsevien oppilaiden ja niiden nuorten

kanssa, jotka ovat jäämässä opintojen ulkopuolelle. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) ja Lukion opetussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2019) ohjataan kuvaamaan paikallisissa opetussuunnitelmissa, miten siirtymävaiheiden yhteistyötä eri koulutusten kanssa järjestetään. Hyvät yhteistyöverkostot on tunnistettu keskeiseksi sujuvien siirtymien toteuttamisessa myös ammatillisen koulutuksen kontekstissa (Vehviläinen 2019, 68).

Ammatillisen koulutuksen järjestäjille suunnatun selvityksen pohjalta siirtymävaiheissa tulisi kehittää mm. perusopetuksessa annettavaa ammatinvalintaan sekä oppilaiden perusvalmiuksiin ja itseohjautuvuuteen liittyvää ohjausta (Vehviläinen 2019, 34). Myös Karvin (Goman ym. 2020, 4) arvioinnin mukaan osa perusopetuksen oppilaista olisi kaivannut enemmän tukea tulevien opintojen pohdintaan ja valintaan, jolloin mahdollisuudet keskustella yksilöllisistä tarpeista ohjaajan kanssa korostuvat. Tuijulan (2019, 8) mukaan myös lukiolaisten opinto-ohjausta tulisi kehittää niin, että se kohdentuu opintojen aikaisen ohjauksen lisäksi myös sen jälkeiseen aikaan: työelämään ja työllistymiseen.

2.4 Ohjausta käsittelevät Karvin aikaisemmat ja käynnissä olevat arvioinnit

Tässä luvussa kuvataan Karvin aiempia tai käynnissä olevia arviointeja, joissa käsitellään opinto-ohjausta tai muita tämän arviointihankkeen kannalta keskeisiä asioita.

Opiskelijan siirtymät ja opintopolun sujuvuus koulutuksen nivelvaiheissa (2019–2020) -arvioinnissa tarkasteltiin jatko-opintoihin ja uravalintoihin liittyvää ohjausta. Arvioinnin piirissä olivat perusopetus, lukiokoulutus, perusopetuksen lisäopetus, ammatilliseen koulutuksen valmentava koulutus (VALMA), lukiokoulutukseen valmistava koulutus (LUVA) ja kansanopistojen järjestämät vapaan sivistystyön pitkät opintolinjat. Tulosten mukaan ohjauksen saatavuus ja saavutettavuus olivat pääosin hyvällä tasolla. Ryhmässä tapahtuvaan ohjaukseen liittyi kehittämistarpeita. Osa opiskelijoista olisi tarvinnut enemmän tukea opintoihin kiinnittymisessä ja opintojen siirtymävaiheissa. Arvioinnissa annettiin suosituksia ohjauksen, nivelvaiheyhteistyön, nivelvaiheen tiedonsiirron sekä yhteishaun ja muiden hakutapojen kehittämiseen. (Goman ym. 2020.)

Tämän arviointihankkeen jälkeen valmentavat koulutukset ovat yhdistyneet TUVAnimikkeeseen. Kuitenkin opinto-ohjauksen arviointihankkeessa voidaan poimia yksittäisiä, eri valmentavien

koulutusten alle kuuluvia tuloksia. Lisäksi mielenkiintoista on selvittää, käykö opinto-ohjauksen nivelvaiheprosessien kehittyminen ilmi oppivelvollisuuden laajentamisen myötä.

Osallisuus tehdään yhdessä – Opiskelijoiden kasvu aktiivisiksi ja kriittisiksi kansalaisiksi toisella asteella (2020–2021) -arvioinnissa selvitettiin osallisuuden ja yhteisöllisyyden merkitystä oppilaitos-yhteisöön kuulumisessa, ja sitä kautta myös opintoihin kiinnittymisessä (vrt. opintojen keskeyttämisen ehkäiseminen). Arvioinnista kävi ilmi, että valtaosa toisen asteen opiskelijoista koki yhteisöllisyyttä opintojensa aikana, ja kertoi opiskeluilmapiirin olleen hyvä. Kuitenkaan kiusaamisen kohteeksi joutuneet opiskelijat eivät vastaavia kokemuksia jakaneet. Koulutuksen järjestäjillä arvioitiin olevan käytössään työkaluja osallisuuden lisäämiseen, mutta tämä ei aina saavuttanut opiskelijoita. Myöskään opiskelijakuntatoiminta ei laajalti tavoittanut opiskelijoita. Yhteiskunnassa toimimisen taitoihin opiskelijat kertoivat saaneensa hyvät taidot, mutta opiskelumotivaation ja arkitaitojen lisäämiseen sekä valintojen tekemiseen opiskelijat olisivat tarvinneet lisää tukea. (Hakamäki-Stylman ym. 2021.) Tässä arvioinnissa saadut kokemukset yhteisöllisyydestä ja osallisuudesta ovat laadullista aineistoa, jota voidaan paitsi hyödyntää, myös verrata opinto-ohjauksen arvioinnin aikana hankittuun tietoon. Erityinen kiinnostus kohdistuu toisen asteen läpäisyyn, sekä yhteisöllisyyden kokemuksen ja opinto-ohjauksen keinojen merkitykseen toisen asteen tutkintojen suorittamisessa.

Ammatillisilla poluilla – Arviointi yksilöllisistä opintopoluista ammatillisessa koulutuksessa (2020–2022) tuotti tietoa henkilökohtaistamiseen, osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen, sekä ohjaukseen liittyvien käytäntöjen toimivuudesta sekä opiskelijoiden valinnan mahdollisuuksien toteutumisesta. Ohjausta arvioitiin osana yksilöllisten opintopolkujen toteutumista ja henkilökohtaistamisprosessia. Arvioinnissa todettiin, että opiskelu suunnitellaan yksilöllisesti, mutta siinä ei riittävästi huomioida opiskelijan urapolkua. Lisäksi havaittiin, että opiskelijoiden tuen ja ohjauksen tarpeita ei aina huomioida riittävästi. Opiskelijan aiemmin hankittu osaaminen tunnistettiin, mutta sen hyödyntämisessä opiskelijan tutkinnon kokonaisuuden suunnittelussa tulisi vielä kehittää. Arvioinnissa havaittiin myös, että opiskelijan työelämäjaksoihin osallistuminen lisäsi tutkinnon suorittamisen yksilöllisyyttä, mutta työelämän kanssa tehtävää yhteistyötä on edelleen kehitettävä. (Kiesi ym. 2022.) Opinto-ohjauksen arvioinnissa voidaan hyödyntää opintojen henkilökohtaistamisen toimivuudesta koottuja kokemuksia sekä opinto-ohjauksen että tutkinnon läpäisyn näkökulmista.

Lukiouudistuksen arvioinnissa (LUKA 2022-2024) arvioidaan opinto-ohjauksen toimivuutta ja sen muutoksia lukiouudistuksen yhteydessä sekä ohjauksen yhteyttä opiskelumotivaatioon ja -hyvinvointiin (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2022b). Opinto-ohjauksen arvioinnissa on mahdollisuus saada synergiaetua LUKA-hankkeen kanssa: selvitetään yhteistyömahdollisuuksia hankkeiden kesken (mm. laadullisen aineiston hankinta ja keskeyttämisvaarassa olevien opiskelijoiden tuki luki-ossa).

2.5 Arviointihankkeen kuulemistilaisuudet

Arviointihankkeen suunnitteluvaiheessa järjestettiin hanketyön tueksi kuulemistilaisuuksia eri sidosryhmille. Kuulemistilaisuuksien avulla erilaiset tarpeet ja näkemykset on mahdollista saada esiin. Lisäksi kuulemistilaisuudet mahdollistavat hankkeen käynnistymisestä tiedottamisen eri sidosryhmille. Hankkeen alkuvaiheessa kuulemistilaisuuksia järjestettiin

- opiskelijajärjestöille (Lukiolaisten Liitto, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto Sakki ry, Suomen Opiskelija-Allianssi – OSKU, Finlands Svenska Skolungdomsförbund)
- ammattijärjestöille (Sopo ry, OAJ, AMKE, Suomen rehtorit ry)
- eri koulutusasteilla toimiville oppilaan- ja opinto-ohjaajille, opettajille ja johtajille
- tutkijoille ja koulutuksen kehittäjille (professori, apulaisprofessori, yliopettaja)
- kunnissa tehtävästä ohjausyhteistyöstä vastaaville tahoille (opetuspäälliköt, nuorisotoimi, etsivä nuorisotyö, oppivelvollisuuden valvonnasta ja ohjauksesta vastaavat tahot)

Kuulemistilaisuuksia ennen sekä kuulemistilaisuuksien aluksi osallistujille kerrottiin hankkeen alustavista tavoitteista ja menetelmistä. Osallistujille esitettiin osallistujaryhmästä riippuen kysymyksiä liittyen opinto-ohjaukseen kohdistuviin tarpeisiin ja odotuksiin sekä siihen, millaisia teemoja osallistujat näkivät keskeisiksi sisällyttää arviointiin. Tilaisuuksissa saatiin monipuolisesti tietoa sidosryhmien käsityksistä arviointiin liittyvistä keskeisistä teemoista. Teemat liittyivät erityisesti opinto-ohjauksen merkitykseen ja toteuttamiseen, oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvointiin ja yksilöllisiin tilanteisiin, heidän tuen tarpeidensa tunnistamiseen, yhteistyöhön ohjauksessa, ohjauksen organisointiin ja johtamiseen sekä ohjauksen ja moniammatillisten palveluiden saavutettavuuteen. Seuraavaksi kuvataan lyhyesti kuulemistilaisuuksien keskeisiä teemoja.

Keskusteluissa korostui oppilaiden ja opiskelijoiden syventynyt tarve opinto-ohjaukselle, mikä vaatii aikaa, oppilaiden ja opiskelijoiden erilaisten ja yksilöllisten tilanteiden tunnistamista sekä yhteistyötä niin oppilaitoksen sisällä kuin eri verkostojen ja moniammatillisten palveluiden kanssa. Lisäksi nousi esiin oppilaiden ja opiskelijoiden koulukuntoisuuteen liittyvät asiat ja esimerkiksi poissaolot. Erityisesti koronavuosien nähtiin lisänneen poissaoloja ja tukea kaivattiin oppilaiden ja opiskelijoiden kouluun saapumiseen. Merkityksellisiä huomioitavia asioita opinto-ohjauksessa olivat oppilaiden ja opiskelijoiden opiskeluvälmiudet, motivaatio, opintoihin kiinnittyminen sekä kokonaisvaltainen hyvinvointi. Turvallisen ja myönteisen opiskeluilmapiiirin luominen nähtiin keskeiseksi. Kuulemistilaisuuksissa koettiin, että opiskelijoiden yhteisöllisyyttä tulee lisätä hyvinvoinnin edistämiseksi. Hyvinvointia tunnistettiin haastavan muun muassa mielenterveysongelmat, päihteiden käyttö sekä sosiaalisten tilanteiden haasteet, joiden taustalla voi olla monia tekijöitä kuten ympäristön asettamat vaatimukset ja suorituskeskeinen kulttuuri, kiusaaminen, perheiden tilanteisiin liittyvät haasteet sekä maailmanlaajuiset kriisit. Myös sosiaalinen media ja älylaitteiden parissa vietetty aika nostettiin esiin.

Keskusteluiden mukaan oppilaiden ja opiskelijoiden tuen tarpeet voivat olla moninaisia, ja liittyä esimerkiksi opiskeluvälintojen ja päätöksenteon tukemiseen, opiskelun tukemiseen, psykososiaaliseen tukeen sekä arjen ja elämänhallinnan tukemiseen. Tuen tarpeen tunnistaminen opinto-ohjauksessa nähtiin yhteisöllisenä tehtävänä ja esimerkiksi erityisopettajan kanssa tehtävä yhteistyö oli keskeistä. Kuulemistilaisuuksissa keskusteltiinkin paljon ohjaukseen liittyvästä yhteistyöstä. Tärkeitä näkökulmia olivat siirtymävaiheiden ohjausyhteistyö, saattaen vaihteen -käytännöt, koko koulu ohjaa -periaate, moniammatillisen verkoston merkitys sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Henkilöstön rooleihin, tehtäviin ja vastuisiin ohjausyhteistyössä kaivattiin tarkennusta ja kehittämistyötä. Hyväksi oli koettu esimerkiksi opetushenkilöstön ohjaukseen liittyvät koulutukset. Myös vanhemmille järjestetyt laajat etävanhempainillat, joissa pystyttiin kertomaan opinto-ohjaukseen ja oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyvistä uudistuksista nähtiin hyväksi käytännöiksi. Tiedonsiirtoasioihin sekä ohjauksen jatkumoon liittyi haasteita ja niiden kehittämiseen kaivattiin kansallista koordinaatiota. Siirtymävaiheiden ohjaukseen ja ohjausyhteistyöhön liittyi erilaisia kokemuksia myös riippuen kunnan tai oppilaitoksen koosta ja koulutuksen alueellisesta saavutettavuudesta.

Kuulemistilaisuuksissa nostettiin esiin myös opinto-ohjauksen organisointi ja johtaminen. Erityisesti resursointiin liittyvät asiat herättivät keskustelua, sillä uudistuksiin ei monessa paikassa nähty

tulleen lisäresursseja. Mikäli resursseja oli tullut, se tarkoitti usein uusien määräaikaisten opinto-ohjaajien palkkaamista oppilaitoksiin. Hyviä organisointikäytäntöjä olivat kuntiin tai alueille nimetyt koordinoivat opinto-ohjaajat, joiden tehtävänä oli esimerkiksi alueellisen yhteistyön koordinointi ja kehittäminen, mikä nähtiinkin tärkeäksi osaksi ohjauksen toteuttamista. Opinto-ohjauksen kansalliseen koordinointiin ja ohjeistukseen kaivattiin tarkennuksia.

Tärkeäksi opinto-ohjaukselle nähtiin riittävän matala kynnys oppilaille ja opiskelijoille olla yhteydessä opinto-ohjaajaan sekä monipuoliset opinto-ohjauksen toteuttamisen muodot. Ohjauksen riittävyyden arviointi nähtiin keskeiseksi. Tähän liittyen kuulemistilaisuuksissa toivottiin opinto-ohjaajamitoituksen määrittelyä. Ylipäätään aikuisten läsnäolo oppilaitoksissa ja matalan kynnyksen toiminta oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa nähtiin tärkeäksi. Monissa kuulemistilaisuuksissa kuvattiinkin keskeiseksi toimijaksi oppilaitoksissa työntekijää, jolla on mahdollisuus kohdata oppilaita tai opiskelijoita oppilaitoksen arjessa. Heidän nimikkeensä vaihtelivat muun muassa kampusohjaajasta yhteisöohjaajaan.

3 Arvioinnin tehtävä ja tavoitteet

Arvioinnin tehtävänä on tuottaa arviointitietoa oppivelvollisuuden laajentamisen mukanaan tuomista uusista ja vahvistetuista oppilaan – ja opinto-ohjauksen muodoista. Keskeistä on tunnistaa ja arvioida ohjauksen käytäntöjä kokonaisuutena ja jatkumona aina perusopetuksesta toisen asteen suorittamisen jälkeiseen opinto-ohjaukseen.

Arvioinnin tarkoituksena on tunnistaa ohjauksen hyviä käytäntöjä sekä kehittämiskohteita, jotka liittyvät oppivelvollisuuden suorittamiseen ja opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämiseen. Arviointi pohjaa kehittävän arvioinnin periaatteisiin (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2020), jossa korostuvat vuorovaikutuksellisuus ja osallisuus. Arvioinnin aikana halutaan esimerkiksi luoda tilanteita, joissa eri toimijat pääsevät kohtaamaan toisiaan ja oppimaan toistensa kokemuksista. Tällöin pyrkimyksenä on myös tukea kehittämistyötä jo hankkeen aikana. Lisäksi kehittävän arvioinnin luonteeseen kuuluu, että arviointiprosessi tarkentuu arvioinnin edetessä. Tästä syystä arviointikysymykset on suunnitteluvaiheessa muotoiltu laajoiksi, jotta työskentelyn myötä niitä voidaan vielä tarkentaa ja priorisoida. Myös menetelmien monipuolisuudella sekä eri ryhmiltä kerättävillä aineistoilla halutaan varmistaa arvioinnin tuottaman tiedon osuvuus. Arviointi tuottaa johtopäätöksiä ja suosituksia, joita voidaan hyödyntää koulutuksen eri tasoilla ja eri tahojen toimesta.

3.1 Arviointikohteet ja -kysymykset

Arviointiprosessi koostuu kahdesta vaiheesta, joista ensimmäisessä vaiheessa painottuu ohjauksen toteutuminen ja toisessa vaiheessa ohjauksen vaikutusten ja vaikuttavuuden tarkastelu. On kuitenkin huomattava, että arviointiprosessin aikana tietoa molempia vaiheita koskevista kysymyksistä tuotetaan limittäin ja erilaisin menetelmin. Koko arviointiprosessin ajan arvioidaan käytäntöjä, jotka tukevat oppivelvollisuuden suorittamista ja edistävät opiskelijoiden hyvinvointia. Ensimmäisen vaiheen tuloksista tehdään väliraportti syksyllä 2023, jossa tarkastellaan erityisesti perusopetuksen näkökulmia.

Arvioinnin teemat, arviointikysymykset, arviointimenetelmät ja niiden vaiheet esitetään taulukossa 1. Eri koulutusten yhteydessä tarkastellaan samoja arviointikysymyksiä. Aineistonkeruun

toteutuksessa ja arviointikysymysten operationalisoinnissa tarkennetaan koulutuskohtaisia asioita kuten perusopetuksen tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta tai toisen asteen lisäohjausta. Kysymyksiä tarkennetaan yhdessä hankkeeseen nimetyn arviointiryhmän kanssa hankkeen edetessä. Taulukossa kysymysten muotoilussa käytetään käsitettä opinto-ohjaus, mutta se sisältää tässä myös perusopetuksen oppilaanohjauksen. Yhteisten koulutuksia koskevien arviointikysymysten lisäksi arviointikohteena on myös kunnan rooli ja velvollisuudet oppilaan- ja opinto-ohjauksessa.

Taulukko 1. Arviointikohteet, -menetelmät ja -vaiheet

TEEMAT	ARVIOINTIKYSYMYKSET	AINEISTOT
Teema 1. Opinto-ohjauksen kokonaisuuden toteutuminen	Miten opinto-ohjausta toteutetaan ja miten riittävä se on? Miten uusia ohjauksen muotoja toteutetaan ja miten toimivaa toteutus on? Miten ohjaustarpeita tunnistetaan ja miten toimivaa tunnistaminen on? Miten opinto-ohjauksen toimivuutta ja vaikuttavuutta arvioidaan?	1. vaihe -kysely koulutusten rehtoreille ja johtajille -kysely ohjaus- ja opetushenkilöstölle -kysely huoltajille -haastattelut 9. vuosiluokan oppilaille
Teema 2. Opinto-ohjauksen organisointi ja siihen suunnatut resurssit	Miten uusia ohjauksen muotoja on resursoitu? Miten resurssit näkyvät opinto-ohjauksen toteutamisessa?	-työpajat perusopetuksen ohjaus- ja opetushenkilöstölle
Teema 3. Yhteistyö ja jatkumot ohjauksessa	Miten yhteistyötä opinto-ohjauksessa toteutetaan oppilaitosten sisällä ja eri verkostojen kanssa ja miten toimivaa yhteistyö on?	2. vaihe -haastattelut eri koulutusten opiskelijoille
Teema 4. Ohjaus opintoihin ja opinnoissa pysymiseen/ Tutkinnon suorittamisen tukeminen (koulutukseen kiinnittyminen, opintojen keskeyttämisen ehkäiseminen)	Miten opinto-ohjauksessa edistetään opiskelijoiden kiinnittymistä opintoihin? Miten opinto-ohjaus tukee oppilaiden ja opiskelijoiden oppivelvollisuuden suorittamiseen liittyvien valmiuksien kehittymistä?	-työpajat eri koulutusten ohjaus- ja opetushenkilöstölle
Teema 5. Siirtymät ja nivelvaiheet	Miten opinto-ohjauksessa tuetaan siirtymiä muihin opintoihin tai työelämään?	
Teema 6. Opinto-ohjauksen ja opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämisen rooli oppivelvollisuuden laajentamisen tavoitteiden edistämisessä	Miten opinto-ohjauksessa edistetään opiskelijoiden oppivelvollisuuden suorittamista? Miten opinto-ohjauksessa huomioidaan oppilaiden/opiskelijoiden hyvinvoinnin tukeminen? Miten opinto-ohjaukseen kohdistetut uudistukset heijastuvat opiskelijoiden yhdenvertaisuuteen ja koulutuksen saavutettavuuteen?	

<p>Teema 7. Opetuksen ja koulutuksen järjestäjien ohjausta koskevat suunnitelmat sekä niiden toimivuus käytännön työn tukena</p>	<p>Millaisia opinto-ohjausta koskevia suunnitelmia hyödynnetään opinto-ohjauksen tukena? Miten suunnitelmat ja opinto-ohjauksen käytännön toteutus kohtaavat?</p>	<p>1. vaihe -työpajat perusopetuksen ohjaus- ja opetushenkilöstölle</p> <p>2. vaihe -ohjausta koskevien suunnitteludokumenttien kartoittaminen -työpajat ohjaus- ja opetushenkilöstölle</p>
<p>Teema 8. Tutkinnon/koulutuksen suorittamisaste</p>	<p>Kuinka paljon oppilaita tai opiskelijoita on</p> <ul style="list-style-type: none"> - tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen piirissä - toisen asteen lisäohjauksen piirissä - TUVA-koulutuksessa - TELMA-koulutuksessa - Opistovuosi-koulutuksessa - aikuisten perusopetuksessa suorittamassa oppivelvollisuutta - ammatillisessa koulutuksessa - lukiokoulutuksessa <p>Kuinka paljon opiskelijoita valmistuu eri koulutuksista?</p>	<p>2. vaihe -tilasto- ja rekisteriaineisto</p>
<p>Teema 9. Kuntien valvonnan toteutuminen ja jälkihjaus</p>	<p>Miten kunta organisoii ja varmistaa tietojen saannin ilman opiskelupaikkaa jääneistä oppilaista? Miten kunta toteuttaa ja resursoi ilman opiskelupaikkaa jääneiden oppivelvollisten ohjauksen? Miten kunta seuraa ja varmistaa oppivelvollisuuden toimeenpanon onnistumista oppilaan- ja opinto-ohjauksen osalta? Miten kunta tekee yhteistyötä toisten kuntien, koulutuksen järjestäjien ja muiden ohjaustoimijoiden kanssa oppivelvollisten ohjaukseen liittyen? Miten oppilas- ja opiskelijahyvinvointia edistetään kunnissa?</p>	<p>2. vaihe -Kysely kuntien ohjaus- ja valvontatoimijoille</p>
<p>Teemat 1–8: Eri koulutuksia koskevat arviointikysymykset (perusopetus, TUVA-koulutus, TELMA-koulutus, Opistovuosi-koulutus, ammatillinen koulutus, lukiokoulutus, oppivelvollisuuden suorittaminen aikuisten perusopetuksessa) Teema 9: Kuntien toimintaan liittyvät arviointikysymykset</p>		

3.2 Karvin painopistekohtaisen tiedon tuottaminen

Arviointihankkeessa tuotetaan tietoa Karvin painopisteisiin *koulutusjärjestelmän toimivuuden lisääminen* ja *yhdenvertaisuuden edistäminen*. Hankesuunnitelmavaiheessa Karvin

arviointisuunnitelmaan kirjattu painopiste *jatkuvan kehittämisen tukeminen* muutettiin *yhdenvertaisuuden edistämisen* painopisteeksi (kts. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2022a).

Karvin arviointisuunnitelman (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2022a, 17,21) mukaisesti Karvin arviointihankkeissa tuotetaan tietoa, ymmärrystä ja kehittämissuosituksia seuraaviin painopistekohtaisiin kysymyksiin:

Koulutusjärjestelmän toimivuuden lisääminen

Miten koulutusjärjestelmä toimii kokonaisuutena?

Millaisia vaikutuksia koulutusuudistuksilla on ollut?

Millainen on koulutusjärjestelmän reagointikyky toimintaympäristön muutoksiin?

Yhdenvertaisuuden edistäminen

Mikä on koulutuksen tasa-arvon ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien tila Suomessa?

Mitkä tekijät edistävät tai estävät koulutuksellisen yhdenvertaisuuden toteutumista?

Opinto-ohjauksen arviointihankkeen arviointikysymykset tuottavat tietoa painopisteeseen *koulutusjärjestelmän toimivuuden lisääminen* tarkastelemalla opinto-ohjauksen toteutumista, toimivuutta ja vaikuttavuutta. Arviointi tarkastelee esimerkiksi sitä, kuinka oppivelvollisuuden laajentamisen aiheuttamat muutokset on huomioitu käytännön tasolla. Näin ollen lakimuutokset voidaan nähdä toimintaympäristön muuttajina. Toimintaympäristöön vaikuttavat kuitenkin laajemmatkin muutokset kuten koronapandemia, yhteisöllisyyden kokemusten haasteet ja työelämän muuttuvat vaatimukset. Keskeistä arviointihankkeen kannalta on tarkastella sitä, miten ohjauksen avulla pystytään tukemaan nuoria selviytymään toimintaympäristön muuttuessa.

Lisäksi arviointihanke tuottaa joidenkin arviointikysymysten kautta tietoa *yhdenvertaisuuden edistämisen* painopisteeseen. Tähän liittyy esimerkiksi ohjauksen laatu (riittävyys, yhdenvertaisuus, hyvinvoinnin tukeminen), ohjaustoiminnan nykyhetken tarkastelu sekä oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvointiin liittyvät kokemukset, mutta myös ylipäätään koulutusjärjestelmän mahdollisuus toiminnallaan edistää yhdenvertaisuutta. Koska arviointihankkeen keskeisenä tehtävänä on tunnistaa opinto-ohjauksen hyviä käytäntöjä sekä kehittämiskohteita, jotka liittyvät oppivelvollisuuden suorittamiseen ja opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämiseen, ei hankesuunnitelmavaiheessa rajata vain tiettyjä arviointikysymyksiä koskemaan yhdenvertaisuuden edistämisen painopistettä.

4 Arviointiaineisto, sen hankinta ja analysointi

Arvioinnissa hyödynnetään sekä määrällisiä että laadullisia aineistoja. Aineistoina hyödynnetään sekä valmiita että hankkeen aikana kerättäviä aineistoja. Arviointiaineistonkeruussa voidaan toteuttaa ja hyödyntää esimerkiksi koulutuksen järjestäjien itsearviointeja. Aineistonkeruita voidaan toteuttaa myös arviointivierailujen yhteydessä. Tässä arvioinnissa tiedonkeruita toteutetaan ensisijaisesti otantaperusteisesti. Erityisesti laadullista aineistoa voidaan kerätä tapaustyyppisesti eri kunnista, jolloin arviointitietoa voidaan kerätä mahdollisimman syvästi ja monipuolisesti tietyn kunnan toimijoilta. Arvioinnissa on keskeistä, että arviointi on oikea-aikaista. Tällöin aineistonkeruiden toteuttamisen ajankohta täytyy suunnitella huolella, jotta johtopäätöksiä kerätystä aineistosta on mahdollista tehdä. Aineistonkeruun toteuttaminen tarkentuu hankkeen edetessä ja arviointiryhmän kokoamisen jälkeen, jolloin ryhmän asiantuntijuutta voidaan hyödyntää eri arviointikohteisiin liittyvien aineistonkeruiden suunnittelussa. Arvioinnin aikana tietoa kerätään oppilailta ja opiskelijoilta, koulutuksen järjestäjiltä, opetus- ja ohjaushenkilöstöltä, huoltajilta sekä kuntatoimijoilta.

Arvioinnissa hyödynnetään hankkeen teemojen kannalta olennaista rekisteri- ja tilastotietoa esimerkiksi Vipunen- ja Koski-järjestelmistä sekä Tilastokeskuksen rekisteriaineistoista. Lisäksi arvioinnissa hyödynnetään toisen asteen opiskelijoiden kokemuksiin liittyvää tilastotietoa, jota on kerätty muun muassa Amisbarometrin ja Lukiolaisbarometrin avulla. Näiden tilastojen avulla saadaan tietoa niin opiskelu- ja ohjauskokemuksista kuin hyvinvointiin liittyvistä teemoista.

Lisäksi hankkeessa toteutetaan määrällisiä ja laadullisia kyselyjä kohdejoukoille. Kyselyjen toteuttamisessa pyritään tekemään yhteistyötä Karvin sisällä muiden käynnissä olevien arviointihankkeiden kanssa kuten Lukiouudistuksen tavoitteiden toteutumisen -arvioinnin ja Ammatillisen koulutuksen tuottama osaaminen suhteessa ammattikorkeakouluopintojen vaatimukseen -arvioinnin kanssa. Yhteistyön tarkoituksena on vähentää arviointiin osallistuvilla kohdejoukoille aineistonkeruusta tapahtuvaa kuormaa sekä hyödyntää laajemmin Karvin henkilöstön osaamista toisiinsa linkittyvien arviointihankkeiden suhteen. Lisäksi kyselyissä hyödynnetään Karvissa jo toteutettujen arviointien aineistonkeruun muotoja (esim. kysymyspatteristot). Tässä hyödynnetään erityisesti Yksilöllisten

opintopolkujen toteutuminen ammatillisessa koulutuksessa -arviointia. Näin arviointihankkeessa voidaan tarkastella myös opinto-ohjauksen käytäntöjen mahdollisia muutoksia. Aineistonkeruun suunnittelua ja toteutusta tukee myös arviointiryhmän asiantuntijuus, jota hyödynnetään aineistonkeruun suunnittelussa ja hankkeen arviointikysymysten operationalisoinnissa.

Laadullista tiedonkeruuta toteutetaan myös keskustelutilaisuuksilla, työpajoilla sekä haastattelulla. Lisäksi ohjausta koskevien suunnitelmien arvioinnissa voidaan hyödyntää erilaisten keskeisten dokumenttien analyysiä.

Arvioinnissa nojaututaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2019) ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisiin periaatteisiin. Näiden pohjalta keskeistä on koko arviointiprosessia koskeva rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus. Arvioinnissa käytettävien menetelmien tulee olla eettisesti kestäviä. Arviointiin osallistuvien henkilöiden tulee saada ymmärrettävällä tavalla tietoa arvioinnin sisällöstä ja toteutuksesta sekä henkilötietojen käsittelystä. Tämä korostuu erityisesti alaikäisten henkilöiden osallistuessa arviointiin, jolloin tietoa tulee antaa tavalla, jonka alaikäinen henkilö pystyy ymmärtämään. Sama koskee osallistujien itsemääräämisoikeutta ja vapaaehtoisuuden periaatetta. Eettiset periaatteet korostuvat laadullisen aineistonkeruun tilanteissa kuten haastatteluissa, joihin sisältyy vuorovaikutustilanteita.

Kyselyt toteutetaan Webropol-kyselylomakkeella, joka voi sisältää erilaisia määrällisiä kysymyksiä sekä avoimia kysymyksiä. Määrälliset aineistot analysoidaan SPSS-ohjelmalla. Laadullinen analyysi voi perustua esimerkiksi laadullisen sisällönanalyysin menetelmiin, mutta analyysimenetelmät tarkentuvat hankeprosessin edetessä.

5 Arviointihankkeen organisointi ja aikataulu

Karvissa arvioinnista vastaavat arviointiasiantuntijat Kati Jokio ja Siru Myllykoski-Laine 100 % työajoilla. Arviointihankkeen toteuttamista tukee Karvin sisäinen ohjausryhmä, johon kuuluvat Jani Goman, Kirsi Hiltunen, Päivi Kamppi sekä Salla Venäläinen. Lisäksi Karvin ruotsinkielinen asiantuntija ja metodiasiantuntija tukevat tarpeen mukaan arviointihanketta.

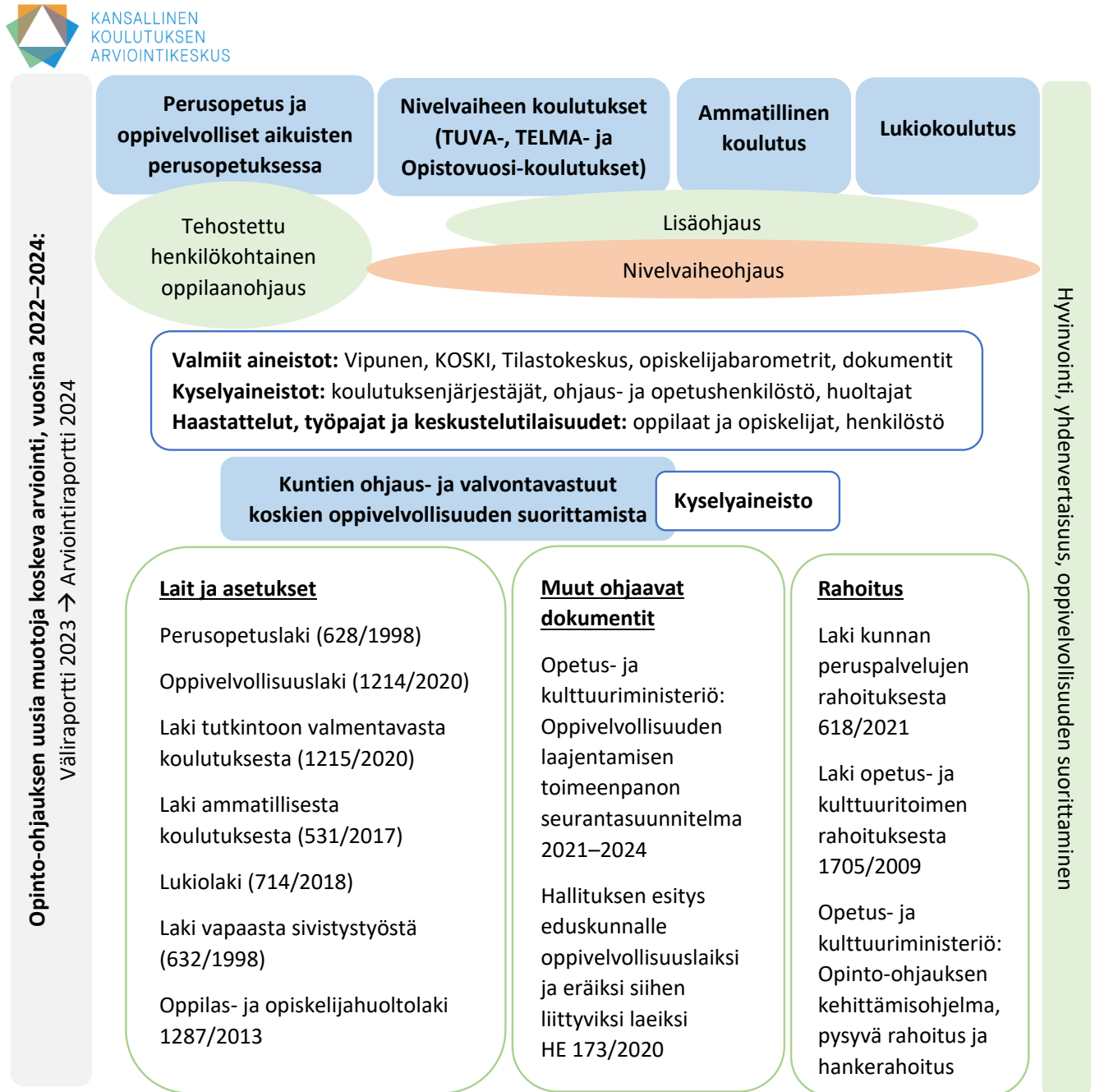
Arvioinnin toteuttamista ja erilaisten näkemysten huomioimista tuetaan Karvin ulkopuolisista asiantuntijoista kootulla arviointiryhmällä, jonka Karvin johtaja on nimittänyt. Arviointiryhmään on nimetty 10 henkilöä. Ryhmän kokoonpanossa on huomioitu, että valittavilla henkilöillä on omissa organisaatioissaan rooli oppilaan- ja opinto-ohjauksen eri prosessien vaiheissa. Toisaalta myös opinto-ohjauksen rakenteita ylläpitävien ja kehittävien tehtävien parissa toimivia henkilöitä on kutsuttu arviointiryhmään. Lisäksi arviointiryhmässä on jäseniä, joilla on osaamista koulutuksen arvioinnista ja tutkimuksesta. Arviointiryhmä kokoontuu hankkeen aikana noin 10 kertaa, joista valtaosa toteutetaan etä- tai hybridikokouksina Teams -alustalla. Arviointiryhmän työskentely on osa hanketta toteuttavaa työaikaresurssia; ryhmän jäsenet osallistuvat aineistonkeruiden suunnitteluun, arviointitulosten tulkintaan sekä johtopäätösten ja kehittämissuosituksen laadintaan. Arviointiryhmän ja sidosryhmäyhteistyön kuten kuulemistilaisuuksien ohella tärkeä rooli arviointihankkeen toteuttamisella on myös opiskelijajaneelit, joissa kuullaan opiskelijoiden näkemyksiä ja kokemuksia opinto-ohjauksen toteutumisesta. Näitä järjestetään arviointihankkeen edetessä.

Arvioinnin aikataulusuunnitelma on kuvattu taulukossa 2. Kuviossa 1 on kuvattu arvioinnin asetelma.

Taulukko 2. Arvioinnin toteuttamisen aikataulu

Ajankohta	Toiminta
12/2021–8/2022	Hankkeen alustava suunnittelu
8/2022	Hanke käynnistyy
9–11/2022	Hankesuunnitelman viimeistely Kuulemiset Arviointiryhmän kokoaminen
10–12/2022	Arvioinnin keskeisiin teemoihin liittyviin Karvin aiempiin arviointeihin, muihin selvityksiin ja tutkimuskirjallisuuteen perehtyminen Hankesuunnitelman esittely arviointineuvostolle Ensimmäisen vaiheen aineistonkeruiden suunnittelu Valmiiden aineistojen koonti ja analysointi
12/2022–3/2023	Arviointiryhmän toiminnan käynnistäminen Aineistonkeruiden valmistelu: otosten suunnittelu, osallistujien koonti ja tiedottaminen, kyselyjen ja haastatteluiden suunnittelu, pilotointi ja kääntäminen
3–8/2023	Aineistonkeruut Aineistojen analyysi ja raportointi
6–9/2023	Johtopäätösten ja kehittämissuosituksen muotoilut yhdessä arviointiryhmän kanssa Väliraportin kirjoittaminen
9/2023	Ensimmäisen vaiheen väliraportti ja webinaari arvioinnin tuloksista
8–11/2023	Toisen vaiheen aineistonkeruiden valmistelu
11/2023–4/2024	Aineistonkeruut Valmiiden aineistojen koonti
1–8/2024	Aineistojen analyysi
4–8/2024	Raportointi Johtopäätösten ja kehittämissuosituksen muotoilut yhdessä arviointiryhmän kanssa
9–12/2024	Julkaisun valmistelu Tulosten esittely arviointineuvostolle Arviointiraportin julkaiseminen ja päätöstilaisuus Palauteen kerääminen osallistujilta ja arviointiryhmältä Hankkeen loppupalaveri ja kokemusten reflektointi

Kuvio 1. Arvioinnin asetelma

6 Viestintä ja tiedottaminen

arviointihankkeen eri vaiheissa

Arviointihankkeessa noudatetaan Karvin viestinnän ohjeistuksia ja periaatteita. Arvioinnin hyödynsajia ovat poliittiset päättäjät, opetusviranomaiset, yleissivistävän koulutuksen järjestäjät, ammatilliset oppilaitokset, lukiot, opettajat ja (opinto-)ohjaajat, opiskelijat ja eri sidosryhmät, kuten järjestöt. Aktiivisen tiedottamisen ja viestinnän tavoite on, että arviointihankkeen toteutus näyttyy läpinäkyvänä koko sen toiminta-ajan. Tehokkaan viestinnän ja sitä kautta palautteen vastaanottamisen avulla arviointi voi saada lisäarvoa sen toteuttamiseen ja raportoimiseen. Hankkeelle on avattu infisivu Karvin [www-sivustolle](#), sekä suomeksi, ruotsiksi että englanniksi.

Arviointihankkeen väliraportti julkaistaan syksyllä 2023. Arvioinnista ja sen etenemisestä viestitään Karvin omissa viestintäkanavissa, esimerkiksi arviointihankkeen verkkosivuilla. Arvioinnin tuloksia käsitellään ja niistä viestitään systemaattisesti jo arvioinnin aikana esittelemällä arvioinnin alustavia tuloksia muun muassa soveltuviissa tilaisuuksissa syksyllä 2023. Arvioinnista tuotetaan vuoden 2024 lopussa arviointiraportti sekä tarvittaessa tiivistelmäraportti. Arvioinnin päätyttyä järjestetään julkistamistilaisuus syksyllä 2024. Tuloksista, johtopäätöksistä ja kehittämissuosituksista viestitään tulosten julkistamisen jälkeen Karvin viestintäkanavien lisäksi muiden toimijoiden tapahtumissa ja viestintäkanavissa.

Arviointiryhmän jäsenet osallistuvat tiiviisti arviointihankkeen toteuttamiseen, ja ovat osaltaan tärkeitä tuloksista viestijöitä. Sosiaalisen median viestintäkanavia hyödynnetään hankkeen toteuttamisen tiedottamisessa. Aktiivisella viestinnällä läpi hankkeen sekä sen päätyttyä edistetään arvioinnin vaikuttavuutta. Karvissa hankkeesta viestivät yhteisvastuullisesti arvioinnista vastaavat henkilöt. Karvin viestintäasiantuntijat tukevat heitä hankeviestinnässä.

7 Arviointihankkeen riskienhallinta ja laadunvarmistus

Hankkeessa noudatetaan Karvin sisäisiä laadunvarmistuksen käytänteitä ja teema-arviointien toteuttamiseen liittyviä ohjeistuksia. Hankkeen riskeinä ovat muun muassa:

1. **Arvioinnin laajuus.** Arvioinnin laajuuteen liittyvää riskiä pienennetään huolellisella suunnittelulla (mm. hankitaan tietoa jo olemassa olevista tietokannoista) sekä arvioitavien teemojen ja arviointikysymysten rajauksella. Hankkeessa tarkasteltavat opinto-ohjauksen uusien muotojen konkreettiset käytännöt voivat olla haastavia tunnistaa, mutta tarkalla kysymystenasettelulla ja aihepiirin monipuolisella tarkastelulla teemat on mahdollista saada selkeämmin esiin. Arvioinnin aikana tehtävän sidosryhmäyhteistyön ja arviointiryhmän asiantuntijuuden hyödyntämisellä voidaan pienentää arvioinnin laajuuden aiheuttamaa riskiä arvioinnin toteuttamiselle.
2. **Oppivelvollisuuden laajentumisen myötä tulleiden opinto-ohjauksen uusien mallien toimivuuden kokeilun ja kokemusten vähyys.** Arviointiaineistojen keruussa on huomioitava tarkasti kysymystenasettelu sekä tiedonkeruiden ajankohtaisuus. Esimerkiksi oppivelvollisuuden laajentumisen myötä tulleiden opinto-ohjauksen uusien mallien vaikuttavuutta voidaan tarkastella aikaisintaan hankkeen toisessa vaiheessa. Tällöinkin on rajattava tarkasti, millaista vaikuttavuutta tarkastellaan. Arvioinnin keskiössä on erityisesti laadullinen tarkastelu, jolloin vaikuttavuus painottuu vaikuttavuuden kokemusten tarkasteluun.
3. **Henkilöstöön liittyvät riskit.** Henkilöstöön liittyviä riskejä pyritään pienentämään muun muassa Karvin sisäisen ohjausryhmän tuella. Lisäksi hankkeessa tehdään tiivistä yhteistyötä Karvin muiden yksiköiden ja arviointihankkeiden kanssa, ja varmistetaan, että ruotsinkielisen asiantuntijan ja metodiasiantuntijan tuki on tarpeen mukaan saatavilla. Hankkeeseen nimetty arviointiryhmä tukee hankkeen toteuttamista, ja sen työskentely organisoidaan niin, että aikataulut ja työtehtävät vastaavat hankkeen pidemmän aikavälin tarpeita.

4. **Koronapandemian vaikutukset.** Arviointihankkeen toteuttamisessa on tärkeää huomioida koronaviruspandemian aiheuttamat vaikutukset ja muutokset koulutukseen ja esimerkiksi oppilaiden ja opiskelijoiden ja opetus- ja ohjaushenkilöstön hyvinvointiin. Nämä on huomioitava esimerkiksi arviointitiedon pohjalta tehtävissä johtopäätöksissä. Koronavirustilanteen mahdollinen paheneminen vuosien 2022–2023 aikana muodostaa riskin hankkeen laadulliselle tiedonkeruulle (erityisesti ryhmähaastattelut). Tätä riskiä pyritään pienentämään suunnittelemalla tiedonkeruut sellaisiksi, että ne on mahdollista toteuttaa myös etäyhteydellä.

5. **Arvioinnin aiheuttama kuormitus arviointiin osallistuville tahoille.** Arvioinnin toteuttamisessa toimitaan Karvin sisäisen ohjeistuksen mukaisesti tiedonkeruiden kuormittamisen vähentämisessä. Tiedonkeruiden kuormittavuuden minimointiin on kiinnitetty erityistä huomiota hankesuunnitteluvaiheessa. Hankkeessa käytetään valmiita aineistoja muun muassa Opetus-hallinnon tietopalvelu Vipusesta ja Koski-tietovarannosta, mikä vähentää suoraan kouluista, oppilaitoksista, oppilailta, opiskelijoilta tai nuorten huoltajilta kerättävän tiedon määrää. Tietoa myös kerätään vain arvioinnin toteuttamisen kannalta välttämättömistä teemoista. Tiedonkeruut.fi -osoitteessa ilmoitetaan hankkeen aineistonkeruun aikatauluista ja kohderyhmistä, jolloin päällekkäisiä aineistonkeruita ei tulisi. Lisäksi aineistoa kerätään yhteistyössä Karvin muiden hankkeiden kanssa.

Riskienhallintaa tarkastellaan säännöllisesti koko hankkeen ajan ja tarvittavia muutoksia tehdään hankkeen toteuttamiseen. Keskeisimpänä laadunvarmistuksen menetelmänä hankkeessa toimii arviointiryhmän säännöllinen itsearviointi, jossa ryhmä tarkastelee hankkeen työprosesseja, työnjakoa ja etenemistä sekä suunnittelee tämän perusteella hankkeen toimintoja. Sekä yleissivistävän että ammatillisen koulutuksen yksikön päälliköiden kanssa pidetään säännöllisiä palavereja hankkeen etenemisestä. Arviointihankkeesta kerätään palautetta tiedonhankinnan yhteydessä sekä arvioinnin päätyttyä arvioinnin kohteilta ja arviointiryhmältä sekä projektiryhmältä.

8 Henkilötietojen käsittely arviointihankkeessa

Karvin arvioinnit pohjautuvat yleensä kysely-, haastattelu- ja itsearviointiaineistoihin. Arviointien organisointi, arviointiaineistojen keruu ja käsittely sekä niiden yhteydessä kerättävät erilaiset taustatiedot vaativat henkilötietojen keräämistä ja käsittelyä. Henkilötietojen käsittelyn periaatteena on, että osallistujilta kerätään vain perustellusti tarpeellista tietoa. Arviointihankkeen henkilötietojen käsittelyn perusteena on yleinen etu, joka pohjautuu Karvin lakisääteiseen tehtävään koulutuksen arvioinnissa.

Arviointihanke sisältyy Karvin nelivuotiskautiseen arviointisuunnitelmaan ja on siten osa Karvin lakisääteistä tehtävää. Lisäksi arviointihanke on osa opetus- ja kulttuuriministeriön oppivelvollisuuden laajentamisen seurantasuunnitelmaa. Hankkeessa laaditaan tietosuojaselosteet, jotka toimitetaan tiedoksi niille, joilta henkilötietoja kerätään. Arviointiryhmän jäsenten osalta käsittely perustuu heidän kanssaan tehtävään sopimukseen. Henkilötietoja käsittelevät Karvin arviointiasiantuntijat Kati Jokio ja Siru Myllykoski-Laine, arviointiryhmän jäsenet sekä Karvin hallintoasiantuntijat.

Henkilötietojen käsittelyä vaativat sekä (1) tiedonkeruiden ja viestinnän organisointi että (2) varsinaisten arviointiaineistojen keruut. Tiedonkeruiden ja viestinnän organisoinnissa voidaan kerätä esimerkiksi arviointiin liittyvien yhteyshenkilöiden yhteystietoja sekä arvioinnin toteutukseen ja vaikuttavuuteen liittyvien seminaarien ja webinaarien osallistujien ilmoittautumistietoja. Arviointiaineistojen keruussa pyritään keräämään osallistuvien henkilöiden henkilötietoja mahdollisimman rajatusti ja vain perustellusta tarpeesta. Osa henkilötiedoista on suoria henkilötietoja (esimerkiksi sähköpostiosoite) ja osa epäsuoria henkilötietoja (esimerkiksi ammattinimike). Taustatietoina arviointiaineistonkeruissa voidaan kerätä esimerkiksi osallistujien ikä, koulutustietoja, sukupuoli, asuin- kunta ja ammattinimike. Lisäksi aineistonkeruiden yhteydessä kertyy ääni- ja kuvatietoja, mikäli esimerkiksi haastattelutilanteita tallennetaan ääni- tai videotiedostoiksi.

Arviointihankkeessa kerätty olennainen aineisto tallennetaan Valtorin konesalissa sijaitseville palvelimille. Konesali sijaitsee Suomessa. Konesali, jossa tiedostopalvelinta ylläpidetään, on turvallinen,

ja salissa on erillinen pääsynvalvonta. Pääsy tietoa sisältäviin verkkokansioihin on rajattu vain niille Karvin työntekijöille, joilla työtehtävien kannalta on siihen tarvetta. Kyselyaineistoja kerätään hankkeessa Webropol-kyselylomakkeella. Tiedot tallentuvat keruuvaiheessa Webropol-järjestelmään. Valtorilla ja Webropolilla on pääsy järjestelmien tietoihin mukaan lukien henkilötiedot. Näin ollen nämä tahot tulee tietosuojaselosteessa kirjata myös henkilötietojen vastaanottajiksi.

Projekti- ja arviointiryhmä sitoutuvat käsittelemään henkilötietoja ja aineistoja Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012; 2019) ohjeiden mukaisesti. Henkilötietojen käsittely ei aiheuta merkittäviä riskejä henkilöille, joiden tietoja käsitellään. Riskiä pienennetään edelleen käyttämällä tarvittaessa esimerkiksi vastaajien koodinumeroita tietoja yhdisteltäessä, suojattua sähköpostia henkilötietojen välittämiseen ja minimoimalla kerättävien henkilötietojen määrä. Arvioinnin päätyttyä ja arviointiaineistojen arkistoinnin jälkeen vastaajien, arvioinnin yhteyshenkilöiden ja seminaarien osallistujien yhteystiedot sekä mahdolliset ääni- ja videotiedostot tuhoetaan. Mikäli arviointiaineistoja arkistoidaan hankkeen päättymisen jälkeen, anonymisoidaan aineistot niin, ettei osallistujia ole enää mahdollista tunnistaa tai tietoja voida enää muuttaa tunnistettaviksi (tunnistamisen estyminen peruuttamattomasti). Kaikki tieto raportoidaan siten, ettei yksittäinen vastaaja ole tunnistettavissa. Vastaajilta kerätyn aineiston mahdollista jatko- tai tutkimuskäyttöä varten koodatut aineistot säilytetään Opetushallituksen tietoturvaohjeistusten mukaisesti. Mikäli arviointiaineistoa tullaan hyödyntämään myös tutkimustarkoituksessa, aineistonkeruun kohderyhmiä tiedotetaan asiasta, ja heiltä pyydetään suostumus.

Lähteet

- Euroopan komissio. 2021. Koulutuksen seurantakatsaus 2021. [Koulutuksen seurantakatsaus 2021 \(europa.eu\)](https://europa.eu). (Viitattu: 24.10.2022)
- Goman, J., Rumpu, N., Kiesi, J., Hietala, R., Hilpinen, M., Kankkonen, H., Kjaldman, I., Niinistö-Sivuranta, S., Nykänen, S., Pantsar, T., Piilonen, H., Raudasoja, A., Siippainen, M., Toni, A. & Vuorinen, R. 2020. Vaihtoehtoja, valintoja ja uusia alkuja – Arviointi nuorten opintopoluista ja ohjauksesta perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 6:2020. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2020/02/KARVI_0620.pdf
- Hakamäki-Stylman, V., Huhtanen, M., Kilpeläinen, P., Pusa, A., Rumpu, N., Venäläinen, S., Huhtala, O., Multasuo, S., Mustonen, T., Viljanen, V. & Wahlström, N. 2021. Osallisuus tehdään yhdessä – Opiskelijoiden kasvu aktiivisiksi ja kriittisiksi kansalaisiksi toisella asteella. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 28:2021. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2021/12/KARVI_2821.pdf
- Harjunpää, K., Ågren, S. & Laiho, S. 2017. Sujuvuutta siirtymiin. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen siirtymä- ja nivelvaiheet. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2017:1. <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/sujuvuutta-siirtymiin.pdf>
- HE 173/2020 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle oppivelvollisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_173+2020.pdf
- HE 54/2022 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oppivelvollisuuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_54+2022.pdf
- Holopainen, J., Kalalahti, M. & Varjo, J. 2017. ”Mun tehtävä on tukea ja esittää kysymyksiä ja kulkea rinnalla”: Asiantuntijoiden näkemyksiä maahanmuuttajataustaisten nuorten

siirtymisestä toiselle asteelle. Kasvatus 48 (3), 203–216. Rinnakkaistallennus: [Holopainen Kalalahti Varjo korjattu 21.5.17.pdf \(helsinki.fi\)](https://www.kasvatus.fi/images/stories/2017/05/17/Holopainen_Kalalahti_Varjo_korjattu_21.5.17.pdf)

Huttunen, K. & Pekkarinen, T. 2016. Koulutuksen nivelvaiheet ja nuorten syrjäytyminen. Nuorisotutkimusseura, Näkökulma 21. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/tiedostot/nakokulma21_nuoruus_hallitusohjelmassa.pdf

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. 2020. Kehittävä arviointi kansallisessa koulutuksen arviointikeskuksessa. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2020/04/KARVI_T0820.pdf

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. 2022a. Koulutuksen arviointisuunnitelma 2020–2023. [päivitetty versio]. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2020/03/KARVI_arviointisuunnitelma_paivitetty_2022_web.pdf

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. 2022b. Lukiouudistuksen arviointi (LUKA). <https://karvi.fi/lukiokoulutus/teema-ja-jarjestelmaarvioinnit/lukiouudistuksen-arviointi-luka/> (Viitattu 1.10.2022)

Kiesi, J., Goman, J., Huhtanen, M., Helve, H., Laine, A., Piilonen, H., Raudasoja, A., Ståhl, B. & Vartiainen, R. 2022. Ammatillisilla poluilla – Arviointi yksilöllisistä opintopoluista ammatillisessa koulutuksessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Julkaisut 26:2022. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2022/10/KARVI_26_2022_Arviointi_yksilollisista_opintopoluista_ammattillisessa_koulutuksessa.pdf

Kosunen, T. 2021. Kohti saavutettavampaa korkeakoulutusta ja korkeakoulua. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2021:35. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163235/OKM_2021_35.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Laki ammatillisesta koulutuksesta 11.8.2017/531.

Laki tutkintoon valmentavasta koulutuksesta 1215/2020.

Laki vapaasta sivistystyöstä 21.8.1998/632.

Lukiolaki 10.8.2018/714.

Metsämuuronen, J. & Seppälä, H. 2021. Covid-19 -pandemia, osaamisvaje ja osaamisen eriytyminen. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Policy brief 1:2021. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2021/12/KARVI_Policy_brief_0121.pdf

Niittylahti, S. 2021. "Mä olen saanut mahdollisuudet oppia" Opintoihin kiinnittyminen ammatillisessa koulutuksessa. Tampereen yliopiston väitöskirjat 436. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/132995/978-952-03-2014-0.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Opetushallitus. 2022. Opinto-ohjaus ammatillisessa koulutuksessa. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opinto-ohjaus-ammattillisessa-koulutuksessa> (Viitattu 1.10.2022)

Opetushallitus. 2014a. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2014:96. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Opetushallitus. 2014b. Hyvän ohjauksen kriteerit -Hyvän ohjauksen kriteerit perusopetukseen, luokikoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen. Informaatioaineistot 2014:5. [hyvan ohjauksen kriteerit 0.pdf \(oph.fi\)](https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/hyvan_ohjauksen_kriteerit_0.pdf)

Opetushallitus. 2019. Lukion opetussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2019:2a. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2019.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2019. Jatkuvan oppimisen uudistus. [Jatkuvan oppimisen uudistus - OKM - Opetus- ja kulttuuriministeriö](https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/jatkuvan_oppimisen_uudistus_okm_opetus_ja_kulttuuriministerio.pdf) (Viitattu: 6.10.2022)

- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2020a. Tiedote 30.12.2020: Oppivelvollisuuden laajentamista koskeva laki vahvistettiin, hakeutumiselvoite voimaan jo 1.1.2021. <https://okm.fi/-/oppivelvollisuuden-laajentamista-koskeva-laki-vahvistettiin-hakeutumiselvoite-voimaan-jo-1.1.2021>
(Viitattu 30.5.2022)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2020b. Opinto-ohjauksen kehittämisohjelma. Esite 18.6.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-879-3>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2020c. Kansallinen varhaiskasvatuksen ja esi- ja perusopetuksen Oikeus Oppia -foorumi vuosille 2020-2022. <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM026:00/2020>
(Viitattu 30.9.2022)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2020d. Oikeus osata. [Oikeus osata - OKM - Opetus- ja kulttuuriministeriö](#) (Viitattu 30.9.2022)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2020e. Ammatillisen koulutuksen laadun ja tasa-arvon kehittämisohjelma. Osoitteesta: [Oikeus osata -ohjelma - OKM - Opetus- ja kulttuuriministeriö](#). (Viitattu 30.9.2022)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2021a. Oppivelvollisuuden laajentamisen toimeenpano: seuranta-suunnitelma 2021–2024. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:45. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-886-1>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2021b. Lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuusohjelma. [Lukion laatuohjelma - OKM - Opetus- ja kulttuuriministeriö](#) (Viitattu: 30.9.2022)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2021c. Lukion laatu- ja saavutettavuusohjelma parantamaan lukio-koulutuksen laatua ja edistämään lukiolaisten hyvinvointia. [Lukion laatu- ja saavutettavuusohjelma parantamaan lukiokoulutuksen laatua ja edistämään lukiolaisten hyvinvointia - OKM - Opetus- ja kulttuuriministeriö](#) (Viitattu: 30.9.2022)

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2021d. Elinikäisen ohjauksen strategia 2020-2023: ELO-foorumi.

[Elinikäisen ohjauksen strategia 2020–2023 : ELO-foorumi - OKM - Opetus- ja kulttuuriministeriö](#) (Viitattu: 6.10.2022)

Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki 30.12.2013/1287.

Oppivelvollisuuslaki 1214/2020.

Pekkarinen, E., & Myllyniemi, S. (toim.). 2017. Opin polut ja pientareet, Nuorisobarometri 2017.

https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2018/08/Nuorisobarometri_2017_Lis%C3%A4otos_.pdf

Perusopetuslaki 21.8.1998/628.

Tamlander, T. & Hohenthal, T. 2017. Ammatillisesta koulutuksesta sujuvasti ammattikorkeakouluun. Tilannekartoitus ammatillisen toisen asteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulun välisen siirtymävaiheen opintojen ja ohjauksen toteuttamisesta. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, XAMK kehittää 6. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/125287/URNISBN9789523440128x.pdf?sequence=3>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021. Kouluterveyskysely 2006–2021. Aikasarja perusopetus 8.-9. lk, lukio, aol 2006-2021. [Aikasarja perusopetus 8. ja 9. lk, lukio, aol 2006-2021 - Kouluterveyskyselyn aikasarjat 2006-2021 - THL kuutio- ja tiivistekäyttöliittymä.](#)

Tuijula, T. 2019. Lukiolaisten opintojen eteneminen ja kokemukset opinto-ohjauksesta. Lukiolaisbarometri 2019. Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus sr, Opetus- ja kulttuuriministeriö, Akava ja Suomen Lukiolaisliitto. Rinnakkaistallenne: <https://www.otus.fi/wp/wp-content/uploads/2019/11/Lukiolaisten-opintojen-eteneminen-ja-kokemukset-opinto-ohjauksesta-Tuijula-2019.pdf>

- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa - Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf
- Valtioneuvosto. 2019. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019: Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161931/VN_2019_31.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Valtioneuvosto. 2020. Elinikäisen ohjauksen strategia 2020–2023: ELO-foorumi. Valtioneuvoston julkaisuja 2020:34. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162576/VN_2020_34.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Vehviläinen, J. 2019. Siirtymien vaikutus koulutuspolun eheyteen. Opetushallitus Raportit ja selvitykset 2019:1. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/siirtymien_vaikutus_koulutuspolun_eheyteen.pdf
- Vehviläinen, S. 2022. Hanke-esittely. Ohjauksen koulutuksen syysseminaari 13.10.2022, Itä-Suomen yliopisto.
- Winnova 2022. VALO – valtakunnallista laatua ohjaukseen. [VALO -valtakunnallista laatua ohjaukseen - WinNova](#) (Viitattu 6.10.2022)